

АХБОРОТЛАШГАН ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ТАЛАБАЛАР МАЪНАВИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Тураев Кахрамон Нортोजиевич - катта ўқитувчи
Асадуллоева Зарина - Термиз давлат университети
Ахборот технологиялари факультет талабаси

Аннотация: Маколада ахборотлашган таълим тизимида талабалар маънавиятини ривожлантириш технологиями хакида ёзилган.

Калит сузлар: жараённ, ахборотлаштириш, хавфсизлик, таълим-тарбия, эстетик, универсал, ахборот.

Кириш: Бугунги кунда ўсиб келаётган ёш авлоднинг ахборот маданиятини шакллантириш кечиктириб бўлмайдиган масалалардан бири ҳисобланади. Жамиятни ахборотлаштириш жараёнининг ўзи, кўпинча, соф технологик жараён сифатида баҳоланишига қарамай, мазмун-моҳиятига кўра чуқур ижтимоий жараён ҳам ҳисобланади. Чунки ахборотлаштириш жамиятнинг бир шаклдан бошқа, ижтимоий тараққиётнинг янада юқорироқ даражасига эга бўлган шаклига ўтишни англатади ҳамда жамиятнинг истиқболдаги хусусиятларини белгилаб беради.

Асосий қисм: Ҳар қандай жараённинг яхши ва ёмон томонлари бўлганидек, жамиятни ахборотлаштиришнинг ҳам ижобий ҳамда салбий жиҳатлари мавжуд. Хусусан, ахборотлаштириш ва истиқболли ахборот технологиялари ишлаб чиқариш самарадорлигини ҳамда меҳнат тежамкорлигини оширишни, илмий билимлар ва илғор технологиялар жамиятда жадал тарқалишини, жамият интеллектуаллашуви умумий даражасини оширишни таъминлаши каби ижобий томонлар билан бир қаторда ахборот макони учун кураш ва инсонга ахборот-психологик таъсир кўрсатишнинг авж олиши каби алоҳида хавфни ҳам юзага келтиради.

Ҳозирги кунда шахс ахборот психологик хавфсизликни таъминланганлик даражасини социологик ўрганиш, янги концепциялар билан бойитиш бугунги ижтимоий тараққиёт босқичи учун ўта муҳим вазифа ҳисобланади. Демак, ҳозирда ҳар бир ахборот чегара билмаслик хусусиятига эга экан, онги ва дунёқараши шаклланаётган ёш авлоднинг маънавий олами дахлсизлигини асраш кўпчиликни ўйлантириши даркор. Интернетни чеклаб қўйиш ёки ахборот олишни таъқиқлаш билан муаммо ҳал бўлмайди. Ҳозирги замон ёшларининг ҳаётий тушунча ва тасаввурларини, асосан, интернет шакллантирмоқда. Бу эса таълим-тарбия муассасаларининг иш фаолиятини қийинлаштириб қўймоқда. Ахборотнинг катта оқими шароитида инсон ўзини эркин ҳис эта олиши учун

ахборот маданиятига эга бўлиши керак. Бу ўринда ахборот маданияти дейилганда таълим, илмий билиш ва фаолиятнинг бошқа турлари давомида юзага келадиган ахборотга бўлган эҳтиёжларни қондиришга қа-ратилган билимлар, ўқув ва кўникмаларнинг тизимлаштирилган йиғиндиси тушунилади. Шунинг учун ҳам мазкур муаммо фақатгина маълум бир давлат чегараларидан чиқиб, глобал характерга эга бўлди.

Бугун компьютерлар, компьютер тармоқлари, улкан ҳажмдаги ахборот ресурсларидан оқилона фойдаланишда жамият ва инсон учун ахборот маданияти феноменининг глобал аҳамиятини англаш талаб этилади. Ахборот маданияти феноменининг пайдо бўлишининг асосий факторлари бу ахборотлаштириш асрига ўтишнинг универсал ижтимоий муҳим категориялари, яъни ахборот ҳажмининг ўсиши, жамиятни ахборотлаштириш, техника ва технологиянинг ривожланиши, ахборот жамиятининг шаклланиши кабилар. Ахборот олиш маданиятига эга бўлиш – бу ҳар бир инсон ўзлигини англашида ўз ўрни ва вазифасини билишида катта аҳамиятга эга бўлган фазилатларини кенг кўламда очиб беришдаги жараён дир.

Ахборотлашган жамиятда кишиларнинг, хусусан, ёшларнинг ахборот маданиятига, демакки, ахборот алмашинуви маданиятига эришувида ахборот саводхонлиги босқичи борлигини ҳам назардан қочирмаслик зарур. Ахборот саводхонлиги «Ахборотга бўлган эҳтиёжни ҳис қилиш, уни топиш, унга баҳо бериш ва ундан самарали тарзда фойдаланиш» учун керак бўладиган малакалар тўплами сифатида таърифланади.

Америка Қўшма Штатларида қабул қилинган «XXI аср талабаси учун стандартлар» деб номланган йўриқномада эса, талабалар малака, манба ва билим олиш воситаларини қуйидаги мақсадларга йўналтириши лозимлиги белгиланган. Булар: маълумот излаш, танқидий ўйлаш, билим олиш, хулосалар ясаш, тегишли маълумотга асосланган ҳолда қарор қабул қилиш, билимни янги вазиятларга йўналтириш, янги билимларни яратиш, билим алмашиш ва шахсий камолот ҳамда эстетик жиҳатдан ўсишга интилиш дир. Мазкур стандартлар олий таълим соҳасидаги ахборот саводхонлиги масалаларига бағишланган баҳс-мунозаларда ҳал қилувчи аҳамият касб этган.

Мазкур стандартлар ахборот саводхонлигига эга бўлган инсонни қуйидагича таърифлайди:

- керак бўлган ахборот кўламини белгилай оладиган;
- ахборот ва унинг манбаларини танқидий баҳолай оладиган ва сараланган ахборотни ўз билим базаси билан уйғунлаштира оладиган;
- ахборотдан фойдаланиш жараёни билан боғлиқ бўлган иқтисодий, ҳуқуқий ва ижтимоий масалаларни тушунадиган, шунингдек ахборотдан қонуний тарзда ҳамда ахлоқ меъёрлари доирасида фойдалана билладиган;

- маҳсулот ва жараёнга баҳо бера оладиган кишидир.

Шундай қилиб, «ахборот саводхонлиги» атамаси ишлатилганда кўплаб америкалик тадқиқотчилар ҳар қандай зиёли киши ахборотлашган жамиятда муваффақиятли фаолият юритиш учун фақат бир ёки бир неча кўникмалар эмас, балки катта билимлар комбинацияси ва мукамал қобилиятларга эга бўлишни назарда тутишади.

Ахборот саводхонлигини мураккаб тушунча сифатида таърифлаган ҳолда, рус мутахассислари унинг таркибига ахборотларни қидириш (топиш), таҳлил қилиш, анъанавий муҳит(кутубхона, китоб)да ва янги, электрон муҳитда керакли маълумотларни олиш имкониятини киритганлар. Кўпгина рус мутахассислари ахборот саводхонлиги тушунчасини кенгрок, яъни шахснинг ахборот маданиятининг бир қисми сифатида тавсифлашади. Шахснинг ахборот маданияти, ахборот саводхонлигидан ташқари, ўзига ахборот дунёқарашини, ахборот билимлари ва кўникмаларини эгаллаш зарурлигига ишончни, ахборотлашган жамиятда яшовчи шахс томонидан қандай мақсадларга эришиш лозимлигини англаш; маълумотлардан тўғри фойдаланиш учун масъулиятни ҳис этиш кабиларни ҳам қамраб олади.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Афанасьев В.Г., Социальная информация и управление обществом. –М., 1995.; Телекоммуникация и право: вопросы стратегии/Под.ред.
2. Багиров Э.Г. Основы радиожурналистики. М., 1984.
3. Бьюнкенен П. Смерть Запада. – М.: Гардарики. 2004.
4. Баркамол авлод - келажакимиз таянчи/ Республика Маънавият ва маърифат кенгаши, Миллий ғоя ва мафкура илмий амалий маркази; Тузувчилар: Қуронов М, Тайлақов Н. –Т.: «Маънавият», 2010.
5. БатуринаЮ.М., -М.:Центр “Право и СМИ”, 22000.
6. БакулевГ.П Массовая коммуникация. Западные теории и концепции. – М.: Аспект-пресс,22005.
7. БерезинВ.М.Массовая коммуникация: сущность, каналы, действия. – М.: ИздвоРИП-Холдинг,2004.